

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) [www. economy.nauka.com. ua](http://www.economy.nauka.com.ua) | № 3, 2020 | 26.03.2020 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2020.3.153](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.3.153)

УДК 339.5:633:334.72

Ю. О. Білянський,
здобувач кафедри менеджменту, публічного управління та адміністрування,
Подільський державний аграрно-технічний університет
ORCID: 0000-0001-9949-9494

ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ ТОРГІВЕЛЬНИХ УГОД

Yu. Bilianskyi
applicant, Department of Management,
Public management and administration , State Agrarian and Engineering University in Podilia

FORMATION OF INSTITUTIONAL SUPPORT FOR FOREIGN ECONOMIC ACTIVITIES OF UKRAINE'S AGRICULTURAL ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF INTERNATIONAL TRADE

Представлена стаття детально розглядає умови здійснення зовнішньо-економічної діяльності аграрних підприємств в результаті приєднання України до Світової організації торгівлі, зокрема через зниження торговельних бар'єрів та перегляду правил торгівлі між країнами-учасниками. Проаналізовано можливості вітчизняних виробників та експортерів аграрної продукції в результаті укладення ряду міжнародних угод про вільну торгівлю. Досліджено існуючі вітчизняні державні інститути сприяння зовнішньо-економічної діяльності аграрних підприємств, а також інституційне забезпечення розглянутих міжнародних торговельних угод. Детально проаналізовано умови експорту аграрної продукції згідно домовленостей викладених в Угоді про асоціацію між Україною та країнами ЄС, зокрема в частині безмитних тарифних квот та преференційних правил походження товару. Запропоновано напрями розвитку інституційного забезпечення, що сприятиме збільшення присутності вітчизняних товаровиробників та експортерів на світовому ринку продовольства.

The article presents a detailed review of the conditions for the external economic activity of agricultural enterprises as a result of Ukraine's accession to the World Trade Organization, in particular through the reduction of trade barriers and revision of trade rules between the participating countries. Possibilities of domestic agricultural producers and exporters as a result of concluding a number of international free trade agreements have been analyzed. The institutional support of the considered international trade agreements is enquired. The mechanism of protection of trade interests of domestic subjects of foreign economic activity in the framework of WTO cooperation is investigated, the results of the agreements reached at the WTO Ministerial Conference in Nairobi and Buenos Aires are outlined. Approaches to information support of domestic enterprises engaged in export-import operations, in particular through Ukraine's participation in the WTO notification system, are highlighted. The conditions of export of

agricultural products are analyzed in detail in accordance with the agreements set out in the Association Agreement between Ukraine and the EU countries, in particular as regards duty-free tariff quotas and preferential rules of origin. The basic criteria for determining the origin of agricultural products of different degrees of processing in accordance with the Regional Convention on Pan-Euro-Mediterranean Preferential Rules of Origin are outlined and the advantages they provide for domestic agricultural enterprises when exporting their own produce. The author assumed that in the conditions of Ukraine's entry into free trade zones, the competitive environment requires agrarian enterprises to be more in compliance with international and, in particular, European standards of standardization and development of effective strategies for further development. The functions of the existing national state institutes on creation of conditions for conducting efficient foreign-economic activity of agrarian enterprises, in particular facilitating the increase of export volumes, facilitating the passage of operations related to customs clearance of goods and crossing the state border, sanitary-epidemiological, veterinary control etc. The directions of development of institutional support that will promote increase of presence of domestic producers and exporters in the world food market are offered.

Ключові слова: *інституційне забезпечення; експорт; зовнішньоекономічна діяльність; аграрні підприємства; міжнародні торговельні угоди.*

Keywords: *institutional support; export; foreign trade; agrarian enterprises; international trade agreements.*

Постановка проблеми. Одним із важливих напрямів дослідження інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств є вивчення нормативно-правової бази, яка регламентує безпосередньо процеси експорту – імпорту їх продукції згідно домовленостей між країнами, що дозволяє чітко бачити можливості для суб'єктів підприємницької діяльності, а також напрями для прийняття більш ефективних управлінських рішень. Адже важливим завданням формування інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності є досягнення максимального збалансування інтересів безпосередніх виробників і експортерів аграрної продукції та держави в умовах виконання зобов'язань взятих Україною при підписанні міжнародних угод. В свою чергу ефективне здійснення зовнішньоекономічної діяльності та посилення позицій на світових ринках з урахуванням структури економічної діяльності є запорукою зростання національної економіки в цілому. В умовах входження України до зон вільної торгівлі конкурентне середовище вимагає від аграрних підприємств більшої відповідності до міжнародних та зокрема європейських норм стандартизації та побудови дієвих стратегій подальшого розвитку. Важливим є те, що не лише крупні, але й середні та малі за розмірами аграрні підприємства теж повинні мати можливість виходу на зовнішні ринки. З огляду на це надзвичайно актуальним є дослідження можливостей та наслідків підписання ряду міжнародних угод для вітчизняних аграрних підприємств та експортерів та відповідне їх інформаційне забезпечення

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Правові аспекти цієї проблематики, зокрема особливості економічної складової законодавчого забезпечення зовнішньоекономічної діяльності у національному законодавстві, дослідження законодавчої та нормативно-правової бази управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств висвітлені в працях Ашуркова О. [1], Свідерської А. [2]. Досить широке коло дослідників присвятили свої праці оцінкам наслідків вступу України в СОТ та імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС для економіки України. Найбільш ґрунтовними, на наш погляд, є публікації Гейця В. [3], Кваши К. [4], Кобути І. [5], Осташко Т. [3], у яких здійснено глибокий аналіз переваг та ризиків для конкретних галузей та ринків. Також дослідження трансформаційних змін інституційного середовища експортноорієнтованої діяльності в аграрному секторі та тенденцій у формуванні напрямів географічної спрямованості та структури вітчизняного експорту, оцінка його ефективності, пошук напрямів підвищення потенціалу зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств в умовах міжнародної інтеграції проводилися Бугас В. [6], Карасьовою Н. [7], Ключник А. [8], Ковінько О. [9], Пономаренко І. [10], Россохою В. [11], Шпичаком О. [12] та іншими. Проте в сучасних умовах змінної кон'юнктури світового ринку та поглиблення міжнародної співпраці між країнами виникає потреба у дослідженні напрямів розвитку інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження можливостей розширення зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств зі підписанням ряду ключових міжнародних угод і створення зон вільної торгівлі та створене внаслідок цього інституційне підґрунтя, розглянути систему інститутів державного управління у сфері сприяння зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств, а також запропонувати напрями подальшого розвитку інституційного забезпечення, що сприятиме збільшенню присутності вітчизняних товаровиробників та експортерів на світовому ринку продовольства.

Вклад основного матеріалу дослідження. З часів незалежності України приєднання до СОТ являлося одним із пріоритетних напрямів розвитку економіки нашої держави для розширення зовнішньоекономічної

діяльності, створення сприятливого середовища для залучення іноземних інвестицій. В процесі вступу України до СОТ проводилася ґрунтовна і значна робота із підготовки та підписання угод, які дозволили вітчизняним експортерам торгувати на ринках країн-членів СОТ. Підписання Угоди про вступ України до СОТ відбулося у 2008 р., наша держава стала 152-м офіційним її членом. На сьогодні правилами цієї організації регулюється понад 97% усієї світової торгівлі товарами. Принципом роботи організації є створення максимально сприятливих умов доступу на міжнародні ринки товарів, що забезпечується на рахунок обумовленості і передбачуваності розвитку торгівельних відносин між державами членами СОТ, надання режиму найбільшого сприяння у торгівлі і взаємне надання національного режиму товарам іноземного походження, практична відмова від кількісних обмежень та регулювання торгівлі переважно тарифними методами. Досі триває процес адаптації вітчизняної законодавчо-нормативної бази до вимог цієї організації.

Для захисту торгових інтересів вітчизняних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності Україна бере участь у засіданні керівного органу СОТ – Конференції міністрів. Такі засідання відбуваються раз на 2 роки, де обговорюються можливості все більшого зниження торгових бар'єрів між країнами-членами СОТ та створення прозорих та рівних умов торгівлі для усіх учасників. Таким чином постійно відбуваються зміни у інституційному середовищі експортно-імпортних відносин, що зумовлює розвиток зовнішньо-економічної діяльності та зміни у відповідних інститутах. Зокрема на Десятій Конференції міністрів СОТ в м. Найробі у 2015 р., де було прийнято ряд важливих рішень для вітчизняних експортерів сільськогосподарської продукції, які покращують конкурентні умови міжнародної торгівлі. Наприклад, розвинені країни-члени СОТ були зобов'язані негайно скасувати сільськогосподарські субсидії, з деякими винятками, а країни, що розвиваються-члени СОТ – припинити експортні субсидії до кінця 2018 року. Вони лише могли субсидувати маркетингові та транспортні витрати, пов'язані із експортом сільськогосподарської продукції до кінця 2023 року. Найменш розвинені країни та країни, що є нетто-імпортерами продовольства, мали можливість здійснювати таку підтримку до кінця 2030 року. Також було підписано угоду із спрощення процедур торгівлі, зокрема, зменшення пов'язаних із ними фінансових витрат і скорочення часу здійснення таких процедур [13].

Наступна Конференція міністрів Світової організації торгівлі проходила в м. Буенос-Айрес у 2017 р., проте на ній не вдалося домовитися щодо проблем пов'язаних із сільським господарством, зокрема в частині торгівлі, а саме заборони та обмеження на експорт, доступу до ринків, експортної конкуренції, санітарних та фіто санітарних заходів. [14].

Вітчизняні підприємства, які займаються експортно-імпортними операціями, мають доступ до інформації про заплановані зміни у торгівельних режимах інших країн та можуть підтримувати спілкування із своїми торгівельними партнерами. Це забезпечується завдяки участі України у системі нотифікацій, тобто інформування Секретаріату СОТ про зміни у законодавстві країн-членів СОТ, що передбачається згідно зобов'язань у сфері прозорості торгівельної політики. На сайті Мінекономрозвитку щомісячно розміщуються повідомлення про нотифікації щодо санітарних, фітосанітарних заходів, технічних норм, стандартів і регламентів, які подаються торговельними партнерами України, та стосуються важливих для українського експорту товарів. [15]. Також на запит суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності, зазначена інформація може бути надіслана електронною поштою. Підприємства можуть надавати коментарі стосовно аспектів регулювання, які надходять від членів Світової організації торгівлі, за якими вони можуть мати проблеми, наприклад змін у технічному регулюванні, процедурах оцінки відповідності, застосуванні санітарних та фіто санітарних заходів тощо [16].

Далі відбулося поглиблення інституціалізації взаємин нашої країни із окремими країнами чи групами країн через підписання угод про вільну торгівлю. Так, Україна має такі угоди з державами ЄАВТ, Чорногорією, Європейським Союзом, Канадою та з країнами Співдружності незалежних держав (з 1 січня 2016 року Росія в односторонньому порядку відмовилася виконувати свої зобов'язання в рамках даної угоди) (таблиця).

Таблиця.
Угоди про вільну торгівлю України з країнами світу

Угоди про вільну торгівлю України з іншими країнами чи групами країн	Інституційне підгрунття	Ратифікація угоди
Угода про асоціацію між Україною та ЄС Розділ «Про створення зони вільної торгівлі» (набрання чинності 2016 рік)	Рада асоціації, Комітет асоціації, Парламентський комітет асоціації, Платформа громадянського суспільства	Закон України № 1678-VII від 16 квітня 2014 року
Угода про вільну торгівлю із ЄАВТ, Угода про сільське господарство безпосередньо із кожною країною асоціації (набрання чинності 2011 рік)	Спільний комітет Україна ЄАВТ	Закон України від 07.12.2011 р. № 4091-VI
Договір про зону вільної торгівлі з країнами СНД (набрання чинності 2012 рік)	Двостороння Комісія із Республікою Казахстан, Міждержавна координаційна рада із Республікою Беларусь та інші	Закон України від 30.08.2012 р. № 5193- VI
Угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою (набрання чинності 2017 рік)	Комітет з питань торгівлі	Закон України від 14.03.2017 р. № 1917-VIII
Угода між Урядом України та Урядом Республіка Грузія (набрання чинності 1995 рік)	Спільна українсько-грузинська комісія	Закон України № 168/96-ВР від 05.05.1996 року.
Угода про вільну торгівлю між Урядом України та Урядом Чорногорії (набрання чинності 2013 рік)	Комітет з питань вільної торгівлі	Закон України № 5445 від 16.10.2012 року
Угода про вільну торгівлю між Республікою Македонія та Україною (набрання чинності 2001 рік)	Спільний Комітет	Закон України № 2599-III від 05.07.2001 р.

Складено автором

Тобто вітчизняні виробники і експортери аграрної продукції стали частиною інтеграційного процесу в міжнародній торгівлі, коли досягається взаємна доступність до внутрішніх ринків країн, які уклали угоди про створення зони. Зокрема ліквідовуються митні збори і податки, а також кількісні обмеження у русі товарів між країнами. При цьому слід відмітити, що продукти харчування в межах таких зон діють спеціальні умови торгівлі.

Також в рамках кожної угоди підписаної створюється відповідне інституційне підгрунття для забезпечення виконання взятих зобов'язань. Україна має підписані угоди про вільну торгівлю із ЄАВТ (Швейцарія, Ліхтенштейн, Норвегія та Ісландія). В межах повноважень зазначених в цій угоді діє Спільний комітет Україна ЄАВТ, що контролює та здійснює нагляд за впровадженням та розвитком Угоди, стежить за можливістю подальшого усунення бар'єрів в торгівлі та інших обмежувальних заходів. Крім того діють Угоди про сільське господарство між Україною та кожною із країн Європейської асоціації вільної торгівлі.

Згідно підписаних угод для вітчизняних суб'єктів зовнішньо-економічної діяльності були передбачені графіки скасування мит на імпорт сільськогосподарських товарів, що походять із країн ЄАВТ. Зокрема для продукції тваринництва та продуктів переробки зернових, наприклад борошна, передбачено 7 річний період скасування базової ставки мита із щорічним зменшенням на 13 в.п. та відповідно до Угоди скасовано починаючи із січня 2019 року. Для зернових культур, овочів із різним ступенем обробки, ягід залежно від виду розмір щорічного скасування становив 17 в.п. та починаючи із січня 2017 р. імпортне мито в Україну цих видів продукції було повністю скасоване. Експорт таких сільськогосподарських товарів цибуля шалот, часник, мед, брюссельська капуста, огірки, горошок, спаржа, соєві боби, насіння льону, ріпаку, соняшнику, соєва олія, буряковий цукор вільні від митних тарифів.

Крім того передбачені такі захисні заходи у сфері сільського господарства, які не мають вживатися на період довше одного року: збільшення імпортного мита на відповідну продукцію та застосування тарифної квоти для преференційної торгівлі, яка ґрунтується на історичних обсягах торгівлі за п'ять попередніх років. В цій угоді діють спеціальні умови для продуктів харчування, вони передбачають стягування мита з імпорту та застосування заходів, прийнятих стосовно експорту. Розмір мита, що стягується державами - членами ЄАВТ з імпорту, визначається виходячи із різниці між ціною на внутрішньому ринку та ціною на світовому ринку сільськогосподарської сировини, включеної у продукцію, про яку йдеться, але не перевищувати таку різницю цін [17].

Зона вільної торгівлі із країнами СНД була підписана у 2011 році та її умови передбачали зведення до мінімуму винятків з номенклатури товарів, до яких застосовуються імпортні мита. Подібно до інших угод передбачалося фіксування на певному рівні тарифних обмежень, зокрема митних тарифів, та подальше їх скасування згідно затвердженого графіку. Надання субсидій, застосування спеціальних захисних заходів, антидемпінгових і компенсаційних заходів відбувається відповідно до статей 6, 16, 19 ГАТТ 1994 р. та Угоди СОТ із відповідних заходів. Відповідно до статті 2 Договору про зону вільної торгівлі із країнами СНД застосовуються обмеження стосовно експорту такої аграрної продукції як цукор (Україна-Білорусь, РФ), спирт (Молдова-Україна), насіння ріпаку, соєві боби, насіння соняшнику (Республіка Казахстан, РФ), молоко і

вершки не згущені (Киргизька Республіка). Також встановлені ставки вивізного мита на насіння соняшнику в Республіку Вірменія, Республіку Білорусь, Республіку Казахстан, Киргизьку Республіку, Республіку Молдова, Російську Федерацію, Республіку Таджикистан (протягом 2007-2013 рр. ставка зменшувалася з 16% до 10% щорічно на 1 в.п.), також на живі тварини ВРХ у Республіку Казахстан.

З 2013 р. почала діяти зона вільної торгівлі між Україною та Чорногорією. Згідно укладеної угоди передбачається застосування мита на експорт товарів походженням з України або Чорногорії відповідно до Статті XI ГАТТ 1994 року. Зокрема Україна взяла на себе зобов'язання щодо скасування імпорتنих мит за виключенням таких товарів як свинина свіжа охолоджена або морожена (за кодами 0203, 0206410000, 0206492000), частини тушок і істівні субпродукти курей (код 020714), сало свіже, охолоджене, морожене (0209001100), цукор з цукрових буряків (код 1701). Також після підписання цієї угоди вітчизняні експортери зобов'язувалися формувати пакет документів, які мають підтверджувати походження товару. Зокрема однією з обов'язкових умов є наявність сертифікату походження EUR.1, "декларація про походження" або інший документ, який описує такі товари настільки детально, наскільки це є необхідно для їхньої ідентифікації [18].

Набрання чинності Зони вільної торгівлі між Україною та Канадою відбулося у 2017 р. згідно Угоди про зону вільної торгівлі між Україною і Канадою (CUFTA) Вона передбачає усунення понад 90% торгівельних обмежень між країнами. Угодою передбачено тарифні графіки кожної із сторін із зазначенням перехідних категорій, які застосовуються для скасування та зниження ввізних мит по таким видам аграрної продукції для України як м'ясо курей, індиків, молочні продукти (молоко, вершки, сири тверді за видами, замітники масла, яєчні препарати. Проте залишилася можливість для кожної із сторін застосовувати експортне мито відповідно до своїх прав та зобов'язань в рамках СОТ. В результаті підписання угоди створено Комітет з питань торгівлі товарами та правил визначення походження та Підкомітет з питань сільського господарства, які виконують функції сприяння торгівлі товарами, зокрема вирішення проблем, пов'язаних із перетином кордону, також вони мають повноваження залучати експертів та посадових осіб, що відповідають за митні питання, перевірку харчових та сільськогосподарських товарів, регулювання перевезень. Згідно додатку 2-В Угоди встановлено графік скасування тарифів, який передбачає різні терміни для різних груп товарів, від одночасного повного скасування до восьми етапів, протягом яких згідно затверджених схем зменшується розмір базової ставки мита та в кінці останнього етапу передбачається або припинення його стягнення або досягнення мінімального обговореного розміру (половина або чотири п'ятих базової ставки). Для України зазначені види сільськогосподарської продукції та продовольства виключені із зобов'язань щодо мит. Згідно даної угоди при постачанні товару на митну територію країни-партнера також вимагається надати підтвердження походження товару, що може бути перевірено Митним органом країни-імпортера. До них відносять документи, що відображають процеси виробництва товару або використані у виробничих процесах матеріали, документи щодо придбання, вартості, ціни та оплати за товар або за всі матеріали, документи щодо відвантаження товару.

На сьогодні Україна перебуває в процесі розвитку та удосконалення європейського вектору інституційного забезпечення зовнішньо-економічної діяльності. Процедура створення зони поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) з країнами ЄС є складовою Угоди про асоціацію між Україною та країнами ЄС та має десятирічний термін та триває з 2016 р. до 2026 р. Все більше розширюється взаємний доступ до ринків, в тому числі і аграрної продукції, який базується на обов'язкових для виконання торгових правил, відбуваються процеси конвергенції вітчизняного інституційного середовища торгівлі сільськогосподарською та іншою продукцією до європейських правил і норм, що забезпечує вищі стандарти якості продукції та вищий рівень захисту кінцевих споживачів продовольства, принципи сталого розвитку навколишнього середовища. Це проявляється в процесах значної адаптації вітчизняного законодавства, в зниження імпорتنих та експортних мит при завезенні української продукції до країн ЄС, тобто надання доступу до ринків без митних обмежень в рамках тарифних квот. Тарифна лібералізація торгівлі з країнами ЄС відбулася шляхом відміни у процесі експорту на їх територію 83,1% тарифних ліній та 35,2% тарифних ліній при ввезення європейської продукції на територію України. Крім того для сільськогосподарської продукції запроваджені перехідні періоди від 1 до 7 років та безмитні тарифні квоти. Тобто для сільськогосподарських товаровиробників надано можливість адаптуватися до європейських ринків із високою конкуренцією. В даному випадку, як і згідно вищезазначених угод про зону вільної торгівлі, лібералізація торгівлі продукцією сільського господарства та продовольства є не такою широкою порівняно із іншою продукцією національного господарства, оскільки їх виробництво в ЄС підтримується з державного бюджету. Так, згідно угоди вітчизняні експортери без сплати ввізного мита можуть завозити в країни ЄС сільськогосподарську продукцію українського походження в межах встановлених тарифних квот. Динаміка допустимих обсягів безмитного експорту та їх можливого збільшення представлена на рисунках 1 та 2.

Перелік продукції складається із 36 позицій серед яких яловичина, свинина, баранина, м'ясо птиці, молоко, вершки, вершкове масло, йогурти, зернові і продукти їх переробки, мед, цукор, яйця та інші види продовольства. Для деяких видів аграрної продукції виділено додаткові квоти, які вводяться в дію при вичерпанні обсягів основної тарифної квоти, зокрема для пшениці, кукурудзи, ячмінної крупи, меду, виноградного соку, ячмінного борошна. Розподіл або адміністрування квот між експортерами відповідної продукції здійснюється в порядку їх звернення про виділення квоти.

Рис. 1. Динаміка виділених тарифних квот на продукцію рослинництва та продукти її переробки для України з боку протягом 2017-2021 років, тис тонн
Складено автором за даними [19].

З метою зменшення перепон у торгівлі аграрною продукцією вітчизняними експортерами, які можуть виникати внаслідок різниці у технічних регламентах, стандартів і процедур оцінки відповідності та інших вимог до якості передбачена гармонізація вітчизняного законодавства, норм та стандартів із діючими у країнах ЄС, зокрема в частині систем стандартизації, метрології, акредитації, робіт з оцінки відповідності та ринкового нагляду. Таким чином для вітчизняних аграрних підприємств торгове партнерство з країнами ЄС створює позитивний імідж на міжнародних ринках щодо якості вітчизняної аграрної продукції, особливо продукції її переробки [20].

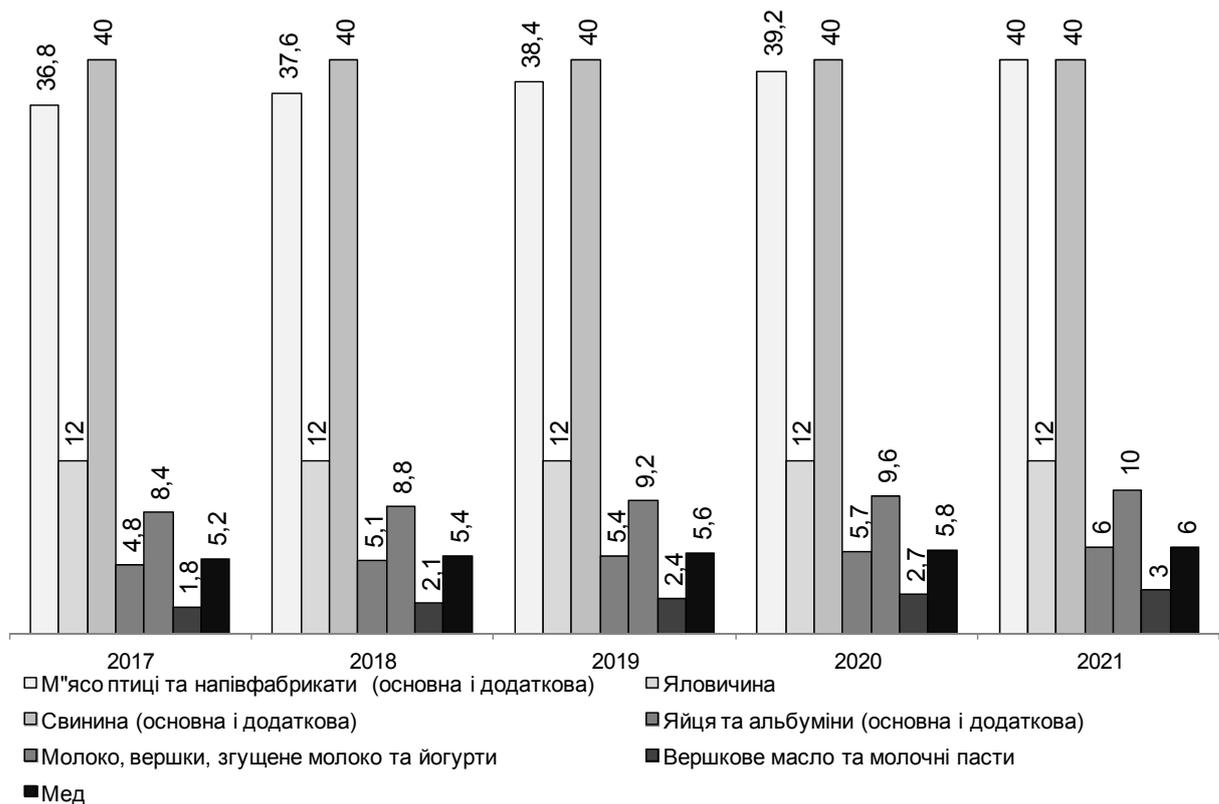

Рис. 2. Динаміка виділених тарифних квот на продукцію тваринництва та продукти її переробки для України з боку протягом 2017-2021 років, тис тонн.

Складено автором за даними [19]

Інституційне підґрунтя для реалізації домовленостей Угоди про асоціацію з ЄС забезпечується за рахунок наступних складових: Комітету асоціації у торговельному складі, що формується з посадових осіб вищого рівня з обох сторін. В його підпорядкуванні знаходиться Підкомітет з управління санітарними та фіто санітарними заходами, Підкомітет митного співробітництва, Підкомітет з питань географічних позначень, Підкомітет з питань торгівлі та сталого розвитку. Проблемами сільського господарства та розвитку сільських районів, рибальством, транскордонним та регіональним співробітництвом займається кластер у складі підкомітету з питань економіки та іншого галузевого співробітництва. Узгодження роботи зазначених Підкомітетів також здійснюється Урядовим офісом координації європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України.

В межах співробітництва України та країн ЄС діють Правила походження визначені Додатками (Доповненнями) I та II до Регіональної конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження (Пан-Євро-Мед), які прийшли на зміну Протоколу I до Угоди про асоціацію України та ЄС. Тобто при торгівлі аграрною продукцією використовуються ідентичні преференційні правила походження. Згідно додатку II до Конвенції відносно технологічних дій та обробок, які необхідні для надання матеріалам іншого походження статусу товарів, що походять з України (або іншої країни-імпортера до країн ЄС) сільськогосподарська продукція повинна бути вироблена цілком в країні походження. Це стосується переважно продукції сировинного характеру, яка не пройшла глибоку обробку, зокрема живі тварини, м'ясо та їстівні субпродукти, молочні продукти, пташині яйця, натуральний мед [21].

Це дозволить вітчизняним аграрним підприємствам в процесі експорту власної продукції бути учасниками регіональних та міжнародних ланцюгів створення доданої вартості, тобто вони вільно можуть використовувати сировину для виробництва власної сільськогосподарської продукції (насіння, засоби захисту рослин та інше) та для її переробки походженням з країни ЄС або країн-учасниць Конвенції, що розширить співробітництво та партнерство із цими країнами.

В Україні створено систему інститутів державного управління у сфері сприяння зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств. Вона включає Раду з міжнародної торгівлі, яка здійснює погодження дій міністерств та відомств, органів місцевого самоврядування, безпосередніх виробників продукції, посередників у сфері розвитку міжнародної торгівлі, сприяння нарощування обсягів експорту та полегшення проходження операцій пов'язаних із митним оформленням товару та перетином державного кордону. Розробляє нормативно правову базу щодо просування вітчизняної продукції на світові ринки, пропозиції щодо створення та застосування механізмів стимулювання розвитку експорту, шляхів забезпечення захисту прав і інтересів вітчизняних експортерів у торговельно-економічній сфері, в тому числі в рамках Світової організації торгівлі, сприяння експорту продукції із вищою доданою вартістю.

Крім того в рамках діяльності Ради можуть утворюватися постійно діючі та тимчасові робочі групи. Зокрема згідно Угоди Світової організації торгівлі створена постійно діюча робоча група з питань спрощення процедур торгівлі, яка займається підготовкою рекомендацій щодо вирішення термінових та екстрених питань, які виникають в процесі міжнародної торгівлі, формування економічних взаємовідносин між вітчизняними експортерами/імпортерами та їхніми партнерами за кордоном, при взаємодії підприємницьких структур та держави. З метою підвищення ефективності функціонування Ради та робочих груп, а також обґрунтованості прийнятих рішень до її роботи при розгляді окремих питань можуть долучатися експерти та фахівці, зокрема іноземні, на громадських засадах [22].

Крім того з метою забезпечення ефективності роботи органів державної влади, що здійснюють контроль під час переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України було організовано роботу із санітарно-епідеміологічного, ветеринарного, фітосанітарного, радіологічного та екологічного контролю за принципом «Єдиного офісу» [23].

З метою відповідності вимогами СОТ, зокрема спрощення процедур торгівлі, таких як узгодження процесів у ланцюгу руху продукції через митний кордон та скорочення витрат часу на обслуговування експортно-імпортних потоків та фінансових витрат суб'єктів зовнішньо-економічної діяльності створено єдину автоматизовану інформаційну систему Державної митної служби України основними функціями якої є збирання, оброблення, створення, накопичення, аналіз, передавання та зберігання інформації у сфері митної справи. Вона накопичує зведену інформацію про митне оформлення-електронних копій вантажних митних декларацій та інших електронних документів, які використовуються при здійсненні митного контролю та оформлення товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України. За її допомогою здійснюється автоматизована підтримка виконання процедур митного контролю та оформлення товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, а також підвищення ефективності контролю за нарахуванням та сплатою податків та зборів, що сплачуються при переміщенні товарів через митний кордон, скорочення витрат коштів та часу, які несуть митні органи під час здійснення митного контролю та митного оформлення [24].

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. В процесі еволюції економічної відкритості в Україні як інституту сприяння економічному розвитку все більше створюються умови зменшення обмежень і бар'єрів пов'язаних із торгівлею товарами на світовому ринку. Це досягається шляхом входження України в міжнародні торгові організації, підписання угод про міжнародну торгівлю, створення зон вільної торгівлі між країнами та іншим. Створюється відповідне інституційне підґрунтя для захисту торгових інтересів вітчизняних суб'єктів зовнішньо-економічної діяльності. В результаті домовленостей останні мають ряд переваг у торгових відносинах із іноземними партнерами у вигляді скасування ввізних мит або встановлення тарифних квот на експорт аграрної продукції. Проте слід відмітити, що в значній мірі реалізація переваг вітчизняних аграрних підприємств та експортерів сільськогосподарської продукції і продовольства від членства у СОТ та підписання угод про зону вільної торгівлі залежить від їх можливості адаптації до міжнародних норм і стандартів до виробництва і торгівлі.

Вважаємо, що одними із напрямів подальшого розвитку інституційного забезпечення, що сприятиме збільшенню їх присутності на світовому ринку продовольства являється розробка організаційних умов для формування експортних партій стандартизованої аграрної продукції, що є актуальним в роботі дрібних та середніх за розміром підприємств, удосконалення механізму захисту інтересів вітчизняних аграрних підприємств та експортерів при здійсненні зовнішньо-економічної діяльності, зокрема стосовно випадків торгівельних спорів та забезпечення прозорих та рівних умов торгівлі для усіх учасників, продовження перемовин на державному рівні щодо поліпшення умов доступу на внутрішні ринки країн з якими укладено угоди про міжнародну торгівлю, наприклад, доступу вітчизняної яловичини на ринок ЄС, борошна – на ринок Китаю, створення умов для аграрних виробників для участі у виставкових заходах у країнах потенційних партнерах на світовому ринку, удосконалення роботи інституцій інформаційної підтримки аграрних підприємств з метою підвищення оперативності доступу до інформації щодо кон'юнктури світового ринку та можливостей доступу безпосередніх виробників до здійснення експортних операцій, зокрема це стосується нормативно правового регулювання, митних процедур та міжнародних стандартів торгівлі.

Список літератури.

1. Ашурков О.О., Овчаренко Р.В. Мета і структура зовнішньо-економічного законодавства. *Весник ІЗПИ НАН України*. 2010. №1. С. 44-53
2. Свідєрська А.В. Дослідження ризиків у правовому регулюванні зовнішньо-економічної діяльності підприємств. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2013. № 24. С. 53-63
3. Геєць В. М., Осташко Т. О., Шинкарук Л. В. Оцінка впливу Угоди про асоціацію/ЗВТ між Україною та ЄС на економіку України : наукова доповідь. Київ : ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України», 2014. 102 с.
4. Кваша К. С. Тарифні квоти та мита на аграрну продукцію при формуванні зони вільної торгівлі між Європейським Союзом та Україною. *Економіка АПК*. 2013. № 11. С. 99-106
5. Кобута І. В. Другий рік України у СОТ: аналіз результатів та нові завдання для АПК. *Агросвіт*. 2010. № 19. С. 2-7
6. Бугас В.В., Самійленко М.А. Реалії зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних і іноземних підприємств. *Ефективна економіка*. 2018. №1 – Режим доступу до журн. : www.economy.nayka.com.ua (дата звернення: 06.02.2020)

7. Карасьова Н. А. Інституціональне середовище експорто-орієнтованої діяльності аграрного сектора. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія. Економічні науки*. 2015. № 12. С. 64-68
8. Ключник А.В., Федоренко А.І. Регулювання розвитку зовнішньо-економічної діяльності аграрного сектора в умовах євро інтеграційних процесів України. *Інноваційна економіка*. 2013. №4. С. 11-14
9. Ковінько О. Зовнішньоекономічна діяльність аграрних підприємств. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси і право*. 2016. №5. С. 40-54
10. Пономаренко І. В., Віннікова І. І., Гребньов Г. М. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності сільського господарства України в умовах інтеграції до ЄС. *Економічний вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут"*. 2017. № 14. С. 120-126
11. Россоха В., Шарапа О. Експортний потенціал аграрних підприємств. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2016. №4. С. 44-63
12. Теоретико-методологічні та практичні основи ціноутворення: монографія / О. М. Шпичак, О. В. Боднар, О. О. Шпичак. К.: ЦП «Компринт», 2017. 545 с.
13. Nairobi Ministerial Declaration. Tenth wto ministerial conference, Nairobi. World Trade Organization. 2015 https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc10_e/mc10_e.htm (дата звернення: 06.02.2020)
14. Eleventh WTO Ministerial Conference. Ministerial conferences. Buenos Aires. Argentina: World Trade Organization. 2017. URL: https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc11_e/mc11_e.htm (дата звернення: 01.03.2020)
15. Інформація за повідомленнями з країн-членів СОТ. Департамент багатосторонніх та двосторонніх торговельних угод. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=ef225f55-b6f8-4959-8d88-eed54adfb66&tag=InformatsiiaZaPovidlenniamiZKrain-chlenivSot> (дата звернення: 01.03.2020)
16. Як можна надати коментарі через відділ нотифікацій і обробки запитів. Забезпечення прозорості в рамках системи нотифікацій. Департамент доступу до ринків та взаємодії з СОТ. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://www.me.gov.ua> (дата звернення: 06.03.2020)
17. Угода про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ. Державна фіскальна служба України. URL: <http://sfs.gov.ua> (дата звернення: 07.03.2020)
18. Угода про вільну торгівлю між Урядом України та Урядом Чорногорії. Законодавча база України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 06.03.2020)
19. Угода про асоціацію. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociasiyu> (дата звернення: 06.02.2020).
20. ЄС-Україна: поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі. Представництво ЄС в Україні. URL: <http://eeas.europa.eu> (дата звернення: 07.03.2020)
21. Про приєднання України до Регіональної конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження: Закон України від 08.11.2017 р № 2187-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2187-19#n3> (дата звернення: 07.03.2020)
22. Про утворення Ради з міжнародної торгівлі: Постанова Кабінету Міністрів України від 04.08.2017 р. № 455 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/455-2017-%D0%BF#n30> (дата звернення: 07.03.2020)
23. Про встановлення єдиної форми обліку укомплектованості місць розташування підрозділів митних органів спеціалістами, які здійснюють санітарно-епідеміологічний, ветеринарний, фітосанітарний, радіологічний та екологічний контроль за принципом «Єдиного офісу»: Наказ Державної митної служби України від 24.02.2010 року № 149/162/82/97 URL: <http://sfs.gov.ua/baneryi/mitne-oformlennya/subektamzed/ediniy-of/ediniy-ofis/> (дата звернення: 07.03.2020)
24. Про затвердження Положення про Єдину автоматизовану інформаційну систему Держмитслужби України: Наказ Державної митної служби України від 04.11.2010 № 1341 URL: <http://sfs.gov.ua> (дата звернення: 07.03.2020).

References.

1. Ashurkov O.O., Ovcharenko R.V. (2010), "Purpose and structure of foreign economic legislation", *Vesnik IJEPi NAN Ukrainy*, no.1, pp. 44-53.
2. Sviderska A.V. (2013), "Research of risks in legal regulation of foreign economic activity of enterprises", *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*, no.24, pp. 53-63
3. Heiiets, V.M., Ostashko, T.O., and Shynkaruk, L.V. (2014), *Otsinka vplyvu Uhody pro asotsiatsiiu/ZVT mizh Ukrainoiu ta YeS na ekonomiku Ukrainy: naukova dopovid* [Assessment of the impact of the Association Agreement / DCFTA between Ukraine and the EU on Ukraine's economy: Scientific Report], DU "In-t ekon. ta prohnozuv. NAN Ukrainy", Kyiv, Ukraine.
4. Kvasha, K. S. (2013), "Tariff quotas and duties on agricultural products when forming a free trade area between the European Union and Ukraine", *Ekonomika APK*, no. 11, pp. 99-106
5. Kobuta, I. V. (2010), "Second year of Ukraine in the WTO: analysis of results and new tasks for agroindustrial complex", *Agrosvit*, no. 19, 2010, pp. 2-7
6. Buhas V.V., Samiilenko M.A. (2018), "Realities of foreign economic activity of domestic and foreign enterprises", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol . 1, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua> (Accessed 06 Feb 2020)

7. Karasova, N.A. (2015), "Institutional environment of export-oriented activities of the agrarian sector", *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya. Ekonomichni nauky*, no.12, pp. 64-68.
8. Kliuchnyk A.V., Fedorenko A.I. (2013) "Regulation of development of foreign economic activity of agrarian sector in conditions of euro integration processes of Ukraine", *Innovatsiina ekonomika*, no.4, pp. 11-14.
9. Kovinko O. (2016) "Foreign Economic Activity of Agrarian Enterprises" *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy i pravo*, no.5, pp. 40-54.
10. Ponomarenko I. V., Vinnikova I. I., Hrebnov H. M. (2016) "Analysis of foreign economic activity of agriculture of Ukraine in the conditions of integration into the EU". *Ekonomichniy visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy "Kyivskiy politekhnichnyi instytut"*, no.14, pp. 120-126.
11. Rossokha V., Sharapa O. (2016) "Export potential of agricultural enterprises". *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*, no.4, pp. 44-63.
12. Shpychak O. M., Bodnar O. V., Shpychak O. O. (2017) *Teoretyko-metodolohichni ta praktychni osnovy tsinoutvorennia [Theoretical, methodological and practical bases of pricing]*. Kyiv: Komprint [In Ukrainian].
13. The official site of World Trade Organization (2015), "Nairobi Ministerial Declaration. Tenth wto ministerial conference", available at: https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc10_e/mc10_e.htm (Accessed 06 February 2020)
14. The official site of World Trade Organization (2017), "Eleventh WTO Ministerial Conference. Ministerial conferences. Buenos Aires", available at: https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc11_e/mc11_e.htm (Accessed 01 March 2020)
15. The official site of Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine (2020), "Information from reports from WTO member countries", available at: <https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=ef225f55-b6f8-4959-8d88-eed54adfb666&tag=InformatsiiaZaPovidomlenniamiZKrain-chlenivSot> (Accessed 01 March 2020)
16. The official site of Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine (2020), "How to submit comments through the Notification and Query Division", available at: <https://www.me.gov.ua> (Accessed 01 March 2020)
17. The official site of State Fiscal Service of Ukraine (2020), Free Trade Agreement between Ukraine and the EFTA States, available at: <http://sfs.gov.ua> (Accessed 07 March 2020)
18. The official site of Verkhovna Rada of Ukraine (2020), Free Trade Agreement between the Government of Ukraine and the Government of Montenegro, available at: <https://zakon.rada.gov.ua> (Accessed 06 March 2020)
19. Government portal (2014), Association Agreement, available at: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yeuropejska-integraciya/ugoda-pro-asociacyu> (Accessed 06 February 2020).
20. The official site of EU Delegation to Ukraine (2020), "EU-Ukraine: A Deep and Comprehensive Free Trade Area", available at: <http://eeas.europa.eu> (Accessed 07 March 2020)
21. The Verkhovna Rada of Ukraine (2017), The Law of Ukraine " On Ukraine's accession to the Regional Convention on Pan-Euro-Mediterranean Preferential Rules of Origin", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2187-19#n3> (Accessed 07 March 2020)
22. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017), "On the formation of the Council on International Trade", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/455-2017-%D0%BF#n30> (Accessed 07 March 2020)
23. State Customs Service of Ukraine (2010), "Establishing a Uniform Form of Accounting for the Completeness of the Locations of the Customs Authorities Subdivisions by Specialists Exercising Sanitary-Epidemiological, Veterinary, Phytosanitary, Radiological and Environmental Control under the Unified Office Principle", available at: <http://sfs.gov.ua/baneryi/mitne-oformlennya/subektam-zed/ediniy-of/ediniy-ofis/> (Accessed 07 March 2020)
24. State Customs Service of Ukraine (2010), "On approval of the Regulation on the Unified Automated Information System of the State Customs Service of Ukraine", available at: <http://sfs.gov.ua> (Accessed 07 March 2020).

Стаття надійшла до редакції 19.03.2020 р.